

Muziek voor Montesquieu

The Chamber Soloists of The New Dutch Academy (Den Haag)
op authentieke instrumenten:

Elizabeth Dobbin, sopraan
Simon Murphy, altviool (en leiding)
Hanna Loftsdottir, cello
Yoshi Kazama, fortepiano

Het Programma

Inleiding door Simon Murphy

Franz Danzi (1763-1826)

"O weine nicht"

Franz Xaver Richter (1709 – 1789)

't Concert – "Wel aan bestryk om 't Oor te streelen"

(uit De vier muzykale jaargetyden, : vervattende allerley en op yder jaargetyde passende nieuwe
Hollandsche zang-airtjes / door verscheide componisten hier te lande in een vryen trant op muzyk
gebragt met een basso continuo ; bekwaam om gezongen en op veelerley instrumenten gespeeld te
worden) (1757 – pub. J.J. Hummel, Amsterdam)

Wolfgang Amadeus Mozart (1756 – 1791)

Variaties op "Laat Ons Juichen, Batavieren" – Thema door Christiaan Ernst Graaf (1723 – 1804),
Hofkapelmeester van de Prins van Oranje, Stadhouders Willem den Vijfde der Nederlanden

Carl Stamitz (1746 – 1801)

Rondeau uit Sonata in Bes voor altviool en piano (pub. B. Hummel, Den Haag, c. 1780)

Friedrich Wilhelm Rust (1739 – 1796)

Adagio voor altviool en basso continuo

Wolfgang Amadeus Mozart (1756 – 1791)

"Ridente la calma" KV 152 (210a) (tussen 1772 en 1775)

De Nederlandse rol in het uitwisselen van informatie en kennis in de 18e eeuw:

Een blauwdruk voor de toekomst

In de 18^e eeuw, internationaal een van de meest opwindende periodes ooit, had Nederland misschien wel de meest internationale cultuur van allemaal. Nederland speelde een fascinerende rol in Europa en de rest van de “beschaafde” wereld, met als belangrijkste kenmerk een onverzadelijke interesse in alles wat van buiten kwam, van andere landen en culturen. Hierdoor verwierf Nederland een unieke kijk op Europa en de Europese cultuur, op werkelijk alle gebieden van de kunsten en de wetenschap, tot aan filosofie, esthetiek, mode en tuinbouw.

Deze typische Nederlandse kijk en visie op Europa werd hiermee de belangrijkste handelswaar. En dit was het perspectief dat Nederland deelde met Europa. Nederland vormde en beïnvloedde hierdoor in sterke mate de 18^e eeuw, meer nog dan wij ons bewust zijn.

Internationaal Toonaangevend –

Muziekuitgeverij, Interactie, Uitwisseling en de “Kennis Economie” van de 18^e eeuw

De Nederlandse muziekuitgeverijen van de 18^e eeuw verzamelden de allernieuwste werken, gaven ze uit en zorgden voor de verspreiding door heel Europa. Door de effectiviteit van dit systeem werd Nederland een muzikaal en cultureel informatieknooppunt. Ideeën, mensen en culturele objecten (als manuscripten en de nieuwste uitgave van composities) stroomden allemaal via dit knooppunt. De energie die de interactie tussen mensen en ideeën opleverde was enorm. En het is precies deze energie en opwindende die de nieuwe muziek van die tijd demonstreert, maar ook wordt dit weerspiegeld in de schoonheid van het werk van de (muziek)uitgeverijen. Door de muziekuitgaven werden de Nederlanders bepalend voor de Europese muzikale smaak van die tijd!

Bladmuziek was een vakgebied waarin de Nederlanders excelleerden in de 18^e eeuw: het opsporen van de nieuwste composities, de manuscripten bemachtigen en naar Nederland halen, eerste uitgaven verzorgen en vervolgens de distributie te verzorgen naar de muzieklessenaars van musici in landhuizen, Hoven, kerken, concertzalen en opera's in geheel Europa. Door de Hollandse traditie van informatie verzamelen en verwerken, innovatie, technologie en bovenal distributie, konden de muziekuitgeverijen floreren.

Maar ook zorgden de Nederlanders in de 18^e eeuw voor een cultstatus van de componisten en hun nieuwe composities. Een goed voorbeeld uit het begin van de 18^e eeuw was de legendarische Italiaanse violist en componist Arcangelo Corelli. In zijn dagen was de viool het “coolste” instrument; het was de “Fender Stratocaster” van die tijd, en Corelli (1653-1713) was de Jimi Hendrix of de Angus Young van de 18^e eeuw. De Amsterdamse meesteruitgever Estienne Roger was een correspondentievriend van Corelli, en hij was het die een prachtige uitgave verzorgde van Corelli's

Magnum Opus: de *Concerti Grossi*, opus VI; een set van twaalf meesterwerken voor orkest, waaronder het nog steeds wereldberoemde *Kerstconcert*.

De Roger uitgave van Corelli's *Concerti Grossi* (Amsterdam, 1714) is slechts een voorbeeld van door Nederlanders ontdekte en gepubliceerde muziek die de muziekgeschiedenis zou veranderen. Deze uitgave zou een van de meest heruitgegeven muziek van de 18^e eeuw worden. Door de Nederlandse uitgave en de wereldwijde distributie van zijn muziek werd Corelli een van de meest invloedrijke componisten ooit, en zijn muziek werd een ijkpunt en inspiratiebron voor componisten en uitvoerende musici.

De effectiviteit van de Nederlandse muziekindustrie heeft tot aan de 21^e eeuw grote invloed: Corelli's *Concerti Grossi*, waaronder het legendarische *Kerstconcert*, behoorde en behoort tot de beroemdste en meest gespeelde muziek ooit. Dit is heden ten dage niet alleen een feit uit de geschiedenisboeken, maar de *Concerto Grossi* worden nog steeds uitgevoerd in concertzalen, op de radio en het is in vele uitvoeringen te vinden in de cd-winkels.

Nu we gezien hebben hoe succesvol de Nederlandse muziekkuitgeverij was in de 18^e eeuw, hoe het de muziekgeschiedenis mede vormgaf en hoe het ons beeld van de muziekgeschiedenis vormt, is het niet moeilijk te raden waar een van de meest succesvolle werken aller tijden voor het eerst werd uitgegeven in de 18^e eeuw: Vivaldi's – *Vier Jaargetijden* ...

Muziek en het Hof van Den Haag in de 18^e eeuw

Het Hof van de Prins van Oranje, Stadhouders Willem den Vde der Nederlanden in Den Haag was een bruisend centrum van muzikale activiteit met orkestuitvoeringen, en dagelijkse kamermuziek. Het Hof was vol met componisten en uitvoerend musici *in residence*, zoals de hofkapelmeester Christiaan Ernst Graaf (1723 – 1804), de concertmeester Friedrich Schwindl (1737 – 1786), en de Mannheimse virtuoos Carl Stamitz (1746 – 1801). Deze waren internationaal erkende musici; hun muziek werd uitgegeven en uitgevoerd in heel Europa. Ook bezochten andere sterren van die tijd zoals de leraar van Mozart en Schmitt gambist en symfonist C.F. Abel, de Mannheimer symfonist F.X. Richter, en ook Mozart en Beethoven het Hof om concerten te geven.

Ook de handelsstad Amsterdam was een vooraanstaand muzikaal centrum in de tweede helft van de 18^e eeuw. De belangrijkste figuur in het Amsterdamse muziekleven was zonder twijfel de componist, dirigent en muziekkuitgever Joseph Schmitt. Hij was verantwoordelijk voor de bouw van de eerste concertzaal in Nederland: "Felix Meritis", een schitterend gebouw voor kunst en cultuur, met een eigen orkest en koor, en een eigen concertseries. Schmitt "de Nederlandse Haydn" stond in hoog aanzien bij zijn tijdgenoten. Zijn werken waren uitgevoerd door heel Europa. Engelse, Nederlandse en Duitse

schrijvers uit de 18^e eeuw prezen zijn vernuft en creativiteit, zijn prachtige instrumentaties en in het bijzonder zijn adembenemend mooie langzame delen in zijn composities.

's-Gravenhage, Het Stadhoudelijk Kwartier (Het Binnenhof), 18^e eeuw

Nog meer uitwisseling

Ook later in de 18^e eeuw bleef de situatie met de Nederlandse muziekuitgeverijen als eerder. Met Den Haag en Amsterdam als muziekcentra kon Nederland de traditie en status handhaven met een leidende positie in de publicatie en verspreiding van de nieuwste en hipste muziek, geschreven in de nieuwste stijl en volgens de laatste smaakopvatting door de populairste componisten. Zo onderhielden ook de latere 18^e eeuwse Nederlandse uitgeverijen als die van Schmitt (Amsterdam) en van de Hummel broers (met kantoren in Den Haag, Amsterdam en zelfs in Berlijn!) uitstekende contacten in heel Europa om ervoor te zorgen dat zij de allernieuwste werken bemachtigden en konden uitgeven, om te verspreiden in heel Europa.

Zo werd Europa toen geïnformeerd over en geïnspireerd door de nieuwste ideeën, stijlen en muziekstukken. Een inspirerende gedachte voor de toekomstige rol van Nederland in Europa?!

S.M.